

קרבן פסח וספר הכוזרי

פרשת בא

דָּבְרוּ אֶל כָּל עַדְתֵּי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בְּעֶשֶׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם –

אִישׁ שֶׁהָיָה לְבֵית אָבִת שֶׁהָיָה לְבֵיתוֹ:

וְאִם יִמְעַט הַבַּיִת מֵהֵיכָל מִשְׁהָ וְלָקַח הוּא וְשִׁכְנוֹ הַקָּרֵב אֶל בֵּיתוֹ בְּמִכְסֵת נִפְשֵׁת אִישׁ לְפִי אֲכָלוּ תִּלְסֹו עַל הַשֶּׁה:

שֶׁהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד אַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וְשִׁחֲטוּ אֹתוֹ כָּל קָהָל עַדְתֵּי יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעֲרֵבִים:

וְלָקַחוּ מִן הַדָּם וְנָתְנוּ עַל שְׁתֵּי הַמְּזוֹזוֹת וְעַל הַמִּשְׁקוֹף עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר יֹאכְלוּ אֹתוֹ בָּהֶם:

וְאֲכָלוּ אֶת הַבָּשָׂר בְּלִילָה הַזֶּה צְלִי אֵשׁ וּמִצּוֹת עַל מַרְרִים יֹאכְלֶהוּ:

אֶל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נֶא וּבָשָׂל מִבָּשָׂל בְּמַיִם כִּי אִם צְלִי אֵשׁ רֵאשׁוּ עַל כְּרַעְיוֹ וְעַל קָרְבוֹ:

וְלֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר וְהִנְתֵּר מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר בְּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ:

וְכִכָּה תֹאכְלוּ אֹתוֹ מִתְּנִיכֶם חֲגָרִים וְעַלְיֶיכֶם בְּרִגְלֵיכֶם וּמִקְלַכֶּם בְּיַדְכֶם וְאֶכְלֶתֶם אֹתוֹ בַּחֲפֹזוֹן פֶּסַח הוּא לִיקְנוֹק:

מורה נבוכים ח"ג פל"ב

כי אי-אפשר לצאת מניגוד לניגוד בבת-אחת. לכן אין אפשרות בטבע האדם שיעזוב את כל אשר הסכין אליו בבת-אחת... והדרך המפורסמת בעולם כולו, שהסכין אליה באותם ימים, והפולחן הכללי שגדלנו עמו, לא היה אלא להקריב מיני בעלי-חיים באותם מקדשים שהציבו בהן הצורות, ולהשתחוות להן, ולהקטיר קטורת לפניהן... לא הצריכו חוכמתו יתעלה ועורמת-חסדו, הנראית בבירור בכל מה שברא, שיצווה עלינו לדחות את מיני דרכי פולחן אלה, לעזוב אותם ולבטלם, כי זה לכן... היה באותם ימים דבר שאין להעלות על הדעת לקבלו בהתאם לטבע האדם אשר לעולם נוח לו במה שהסכין אליו השאיר יתעלה את מיני העבודות האלה והעבירן מהיותן לנבראים ולדברים דמיוניים שאין להם מהות אמיתית, להיות לשמו יתעלה, וציוונו לעשותם לו יתעלה.

כדי למחות את עקבותיהן של דעות לא נכונות אלה צוינו להקריב שלושה מיני מקנה אלה דווקא: מן הבקר ומן הצאן ובמעשה הזה יכופרו החטאים. תקריבו את קרבנכם (ויקרא, א, ב), כדי שבמעשה שאותו חשבו לשיא העבירה יתקרבו לאל כך תִּרְפָּאנָה הדעות הרעות, שהן מחלות הנפש האנושיות, באמצעות הניגוד שהוא הקצה השני

כ"ה

אמר הכוזרי: זה מספיק לי בענין זה. ארצה שתבהיר לי מה שקראתי על אודות הקרבנות, מה שקשה לשכל לקבל, כגון שהוא אומר: "...את קרבני לחמי לאשי ריח ניחחי [תשמרו להקריב לי במועדו]" (במדבר כ"ח, ב) - הוא אומר על הקרבנות שהם קרבנות אלהים, מזונו ומה שהוא מריח.

אמר החבר: דברו: "לאשי" מקל כל קשי. הוא אומר שהקרָבן הנה והלקחם והריתניחם המיחסים לי הם לאשי, כלומר לאש הנפְעֵלֶת על־פי דברו יתעלה, אשר מזונה הקרָבנות. אחרי כן אוכלים הכהנים את יתרת חלקה.²⁰⁸ המטרה היא הסדר הטוב שבו שורה המלך, שריה של כבוד, ולא שריה של תפיסת מקום. הנח, כמשל לדבר האלהי, את הנפש השכלית השורה בגוף טבעי, בהמי: כֹּאֲשֶׁר טְבַעְיוּ מְאֻזְנִים וְכוּחֹתָיו הַשּׁוֹלְטִים וְהַנְּשָׁלְטִים מְסֻדְרִים בְּסֵדֶר הַמוּכָן לְמַצֵּב נִעְלָה יוֹתֵר מִמַּצֵּב הַבְּהֻמוֹת, אֲזִי הוּא רֹאֵי שִׁמְצָא הַמְּלֶךְ הַשְּׂכָלִי אֲצֵלוֹ לְהִנְחֹתוֹ, לְהַדְרִיכוֹ וּלְלוֹוֹתוֹ, כֹּל עוֹד סֹדֵר זֶה נִשְׁאָר קַיִם. כֹּאֲשֶׁר מִתְעַרְעֵר הַסֵּדֶר, הוּא עוֹזֵב אוֹתוֹ. לְכֵן יִדְמָה לְבוֹר שֶׁהַשְּׂכָל זָקוּק לְמֵאֲכָלִים, לְמִשְׁקָאוֹת וּלְרִיחֹת, שֶׁכֵּן הוּא רוֹאֵה שֶׁהוּא נִשְׁאָר כֹּל עוֹד הֵם נִשְׁאָרִים, וְעוֹזֵב כְּשֶׁהֵם עוֹזְבִים. וְאִין זֶה כֵּן. אֲבָל הַדָּבָר הָאֱלֹהִי נָדִיב, רוֹצֵה טוֹב לְכָל. לְכֵן כֹּאֲשֶׁר דְּבַר־מַה מְסֻדָּר וּמוּכָן לְקַבֵּל אֶת הַנְּהַגְתּוֹ, הוּא אֵינוֹ מוֹנֵעַ זֹאת וְאֵינוֹ פּוֹסֵק מִלְּהַשְׁפִּיעַ עָלָיו אוֹר, חֲכָמָה וְהַשְׂרָאָה. וְכֹאֲשֶׁר נִפְגַּם הַסֵּדֶר שְׁלוֹ, אֵין הוּא מְקַבֵּל אֶת הָאוֹר הַהוּא וְהוּא נִפְסָד. הַדָּבָר הָאֱלֹהִי נִעְלָה מְכַדֵּי שִׁישִׁיגוּהוּ לְאוֹת אוֹ

קלקול.

כֹּל הַנְּמֻצָא בְּסֵדֶר עֲבוֹדָה, שְׁרוֹת, קָרְבָּנוֹת, קִטְרֶת, שִׁירִים, מֵאֲכָלִים וּמִשְׁקָאוֹת, מְטֹהֵר וּמְקַדֵּשׁ בְּאִפְסָן מְרִבִּי. נֹאמֵר עָלָיו עֲבוֹדַת ה' ²⁰⁹ וְלֶחֶם אֱלֹהֶיךָ ²¹⁰ וְכִיּוֹצָא בְּזוֹה. בְּטוֹיִים אֵלֶּה אֵינֶם אֵלָּא רָמְזוֹ לְשִׁבְעֵעוֹת־רְצוֹנוֹ מִהַסֵּדֶר הַטּוֹב בְּאֵמָה וְאֲצֵל הַכְּהֻנִּים, וּלְקַבְּלָתוֹ אֶת הָאוֹרוֹת שְׁלֵהֶם, עַל דֶּרֶךְ מְשָׁל, וְשִׁרְיָתוֹ אֲצֵלֶם כְּדֵי לְכַבְּדֵם, בְּעוֹד הוּא מְקַדֵּשׁ, נִעְלָה מְכַדֵּי שִׁינְהָה מִן הַמְּזוֹן וְהַמְּשָׁקָה שְׁלֵהֶם. מְזוֹנֶם הוּא רַק לְעֻצְמָם.

זֶה כְּמוֹ שֶׁכֹּאֲשֶׁר עֵכוּל הַקֶּבֶה וְהַכֶּבֶד תִּקְיִן, וְכֵן תִּקְיִן הַצֵּלוּל שְׁבו ²¹¹ בְּלֵב וְהַצֵּלוּל מִן הַצֵּלוּל בְּרוּחַ, אֲזִי תִקְיִנִים הַלֵּב, הָרוּחַ וְהַמוֹחַ בְּשֵׁל אוֹתוֹ מְזוֹן. וְכֵן תִּקְיִנִים אֵיבָרֵי הָעֵכוּל וְיִתֵּר הָאֵיבָרִים עַל־יְדֵי הָרוּחוֹת הַבָּאִים אֲלֵיהֶם דֶּרֶךְ הָעוֹרְקִים, הָעֻצְבִים וְהוֹרִידִים. ²¹² וּבְכָלֵל, הַמְּזוֹן בְּשִׁלְמוֹתוֹ יִהְיֶה תִקְיִן וְיִהְיֶה מוּכָן לְקַבֵּל אֶת הַנְּהַגַת הַנְּפֶשׁ הַשְּׂכָלִית, אֲשֶׁר הִיא עֻצֵם בְּלִת־חֲמָרֵי הַקְּרוֹב לְעֻצֵם הַמְּלֵאכִים, אֲשֶׁר עָלֵיהֶם כְּתוּב: "דֵּי מְדַרְהוֹן עִם בְּשָׂרָא לֹא אִיתוּהִי" ²¹³ (דניאל ב', יא). הַנְּפֶשׁ הַשְּׂכָלִית שׁוֹרָה בְּגוֹף שְׁרִיָה שֶׁל שְׁלִיטָה וְהַנְּהַגָה, לֹא שְׁרִית מְקוּם. הִיא אֵינָה אוֹכֵלֶת דָּבָר מִן הַמְּזוֹן הַזֶּה, כִּי הִיא נִעְלָה מְזוֹת. כֵּן הַדָּבָר הָאֱלֹהִי אֵינוֹ שׁוֹרָה אֵלָּא עַל נְפֶשׁ הָעֻשׂוּיָה לְקַבֵּל אֶת הַשְּׂכָל.

הַנְּפֶשׁ אֵינָה מִתְחַבְּרַת לְגוֹף אֵלָּא בְּרוּחַ חֲמָה טְבַעִית. הָרוּחַ הַטְּבַעִית זָקוּקָה בְּהַכְרַח לְמַבּוּעַ

שבו היא תתחבר כמו שהלהכה מתחברת אל ראש הפתילה. הלב הוא המשול לפתילה. הלב זקוק לחמר, דם. הדם אינו מתהוה אלא באיברי העכול. לכן הוא זקוק לקבה, לכבד ולמשרתיהם. כן זקוק הלב לראיה, לגרון, לאף, לסרעפת ולשרירים המניעים את שרירי החזה לשרות הנשימה לשם איון מוגז הלב באויר הנכנס ובעשן היוצא. לשם סלוק עדפי המזון הוא זקוק לאיברים כגון כוחות דוחים ואיברי הצואה והשתן. בגוף יש כל מה שצינו. והוא זקוק למה שיצביר את הגוף ממקום למקום, כדי לבקש את מה שהוא זקוק לו, ולברח ממה שמזיק לו. והוא זקוק לאיברים המושכים אליו והדוחים ממנו. לכן הוא זקוק לידים ולרגלים. הוא זקוק גם ליועצים מבחינים המזהירים ממה שמפחיד ומודיעים על הרצוי, מכנסים את מה שהיה, רושמים ומזכירים את מה שעבר כדי להזהר משכמותו בעתיד או לקוות לו. לכן הוא זקוק לחושים החיצוניים והפנימיים. מקומם של החושים הוא הראש בסיוע הלב ואסקתו.

כך הגוף כלו מסדר סדור אחד שמקורו בהנהגת הלב, שהוא המקום הראשון לנפש, אף שהיא שורה במוח שריה משנית באמצעות הלב.

וכך מסדרת האמה החיה האלהית כדברי יהושע: "בזאת תדעון כי אל חי בקרבכם" (יהושע ג', י).²¹⁴ האש הפעלה ברצון אלהים כאשר היה שבער-רצון מן האמה. וזה היה

סימן שנתקבלו ארוחם ומתנתם.²¹⁵ כי האש היא הגוף העדין והאציל ביותר תחת גלגל הירח.²¹⁶ היא שורה על שמן החלבים של הקרבנות ועל גיחוחם, ועל עשן הקטורות והשמנים, שדרכה של האש לא לדבק אלא בשמן ובשמן, כמו החם הטבעי הדבק בדם עדין ושמני. לכן צוה, יתעלה, על מזבח העולה²¹⁷ ועל מזבח הקטרת²¹⁸ ועל המנורה.²¹⁹ וכן על העולות²²⁰ ועל קטרת הסמים²²¹ ועל שמן המאור²²² ועל שמן המשחה.²²³ מזבח העולה - כדי שתדבק בו האש הגלויה המפרסמת. מזבח הזהב נועד לאש מסתרת יותר ועדינה יותר. המנורה - כדי שידבק בה אור החכמה וההשראה. והשלחן²²⁴ - שידבקו בו הפירון והטובות הגופניות, כמו שאמרו החכמים: "הרוצה שיחפים ידרים. הרוצה שייעשיר יצפין [ויסימניד: שלחן בצפון ומנורה בדרום]"²²⁵. כל זה לכבוד הארון²²⁶ והכרובים,²²⁷ שהם בבחינת הלב, שהראה מרחפת עליו.

לאלה דרושים כלים ומשרתים, כגון פיור וכנו²²⁸ ומלקחים ומחתות²²⁹ וקערות וכפות ומנקיות²³⁰ וסירות ומזלגות²³¹ וזולת זאת. והיה צריך במה שיגן עליהם: המשפן²³² והאהל²³³ ומכסהו.²³⁴ והגנה לכל: חצר המשפן²³⁵ וכליו.²³⁶ למכלול הזה נדרשו נושאים. אלהים בחר לשם כך את בני לוי,²³⁷ כי הם המקרבים, במיוחד מזמן העגל, שנאמר: "ויאספו אליו כל בני לוי" (שמות ל"ב, כו). לנכבד שבהם, והוא אלעזר, הוא בחר את